

ביאורים

סגולת ישראל היא טבע פנימי קדוש הקיים בכל אדם מישראל. במצבים רגילים אין אפשרות לאדם למחוק או לעקור את הטבע הזה. כשם שחתול לא יכול לעקור את הטבע החתולי שלו ולהפוך לכלב, כך יהודי אינו יכול להפוך לגוי. אך ישנם מקרי קיצון שבהם יכול יהודי לעקור את הטבע הישראלי הקדוש הטבוע בו. מצב זה מתרחש כאשר יהודי שונא את אחיו ואת עמו - שאיפתו המתמדת היא לפגוע בהם והוא פועל בכל מאודו להרע להם. אדם שהגיע לשפלות כה חמורה איבד את הסגולה הישראלית שבו. בהיסטוריה היהודית פגשו קבוצה שאיבדה את סגולת ישראל שבה - המינים. המינים, הנוצרים הראשונים, היו יהודים שנלחמו נגד עם ישראל ורדפו אחר החכמים. הם אף הלשינו לשלטון הרומאי נגד עם ישראל ומסרו יהודים למיתה. קבוצה זו איבדה את הטבע הקדוש שבה, ואף היה צורך לתקן ברכה מיוחדת נגד קבוצה זו. דוד המלך קרא לאנשים כאלו שוואי ה' - מכיוון שהם נלחמים בבניו, גם הוא שונא אותם.

בשביל לאבד את סגולת ישראל צריך להתאמץ מאוד. לא כל יהודי שאינו שומר מצוות ודעותיו רחוקות מדעת התורה הוא כזה. במיוחד בדור הגאולה, שבו אנו פוגשים דור אשר מאופיין בפנימיות טובה וטהורה למרות מעשיו החיצוניים המקולקלים. הטבע הישראלי הקדוש שקיים בו אינו מתבטא בקיום מצוות ובעבודת ה', אלא הוא מתגלה באהבת ארץ ישראל וברצון להיטיב לאומה הישראלית המגיע למסירות נפש.

אנשים כאלו מצווה לקרב ולרומם, אך לא לכל אחד יש יכולת לקרבה. מי שאין לו טביעת עין, המבחינה בין הצד הפנימי הטוב לצד החיצוני הרע, עדיף שיתרחק מהם. אם ינסה לקרבה הוא יושפע ממעשיהם הרעים ומדעותיהם המקולקלות. אך צדיק גדול, שלימוד פנימיות התורה סיגל לו מבט של עומק, הוא יוכל לקרב את האנשים הללו לעולם של תורה ומצוות בלי להיזקק. הרב מעיד על עצמו שגם הוא אינו מקרב את כולם, אלא רק מי שהוא חש שיש בנפשו סגולה ישראלית גדולה.

הרחבות

• היחס למי שאינו שומר מצוות

ובדורנו נתברו נשמות רבות שאף על פי שהן שפלות מאד בענין הבחירה... מפל מקום אור-הסגלה מאיר בהם. הרב קוק כותב שישנם אנשים שמצד המעשים שלהם הם מקולקלים אבל מצד הסגולה הם מלאים באור. סגולה זו מתגלה באהבה שלהם לכל העם וברצון שלהם לבנות ולפתח את הארץ.

כהמשך להסתכלות עמוקה זו כותב הרב קוק כך: "כל השנאות כולן וחומרי דיניהן הנם נאמרים רק במי שכבר ברי לנו, שקיימנו בו מצות תוכחה. וכאשר אין לנו בדור הזה ולא בכמה דורות שלפנינו, ע"פ עדות ר' עקיבא, מי שידוע להוכיח, על-כן נפל פותא בבירא (נפלה התרופה לבור) וכל הלכות הנוטות לרוגז ושנאת-אחים נעשות הן כפרשת בן סורר ומורה" [אגרות הראיה א, עמ' רסו]. כיון שהיום איננו יכולים להוכיח, הרי שאסור לנו לשנוא אף יהודי.

כך גם כותב החזון איש: "ובהגהות מיימוניות (להלכות דעות פרק ו) כתב דאין רשאין לשנאתו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה... אצלנו הוא (תמיד) קודם תוכחה שאין אנו יודעים להוכיח ודינינו להו כאונסין" [אבן העזר קיח, ו].

בעל צדקת הצדיק כותב שהיסוד על פיו גם פושעי ישראל עדיין קשורים לאומה מצד סגולתם, הוא עיקר היהדות: "עיקר היהדות - בקריאת שם ישראל, כמו שנאמר 'זה יאמר לה' אני [וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתב ידו לה'] ובשם ישראל יכנה' [ישעיה מד, ה] - שלא יהיה לו, רק מעלה זו שמכונה בשם ישראל - די (=מספיק)... ועל זה נאמר 'חבור אפרים עצבים - הנח לו' [הושע ד, יז], שהם בחיבור אומה אחת, ולא נתפרדו להתחבר עם הגוים להיות בכללם". [צדקת הצדיק נד].

שאלות לדין

עד כמה דרך זו היא חידוש לעומת היחס המסורתי לפורקי עול? כיצד ניתן להצדיק שינוי כזה? הרב קוק עוסק כאן גם בסכנה הקיימת בהתקרבות לפורקי עול. האם צד זה של גישתו מוכר? מדוע?

אמנם לפעמים מתגבר חשך כזה שמפסיק את הופעת הסגלה גם כן. אבל זה אי-אפשר כי אם במי שגבא למדה זו להיות חס ושלום שונא את ישראל, ודורש נעה להם בפעל ובצפית-הלב, כמו המינים ש'מפרש הרמב"ם בהלכות תפלה שהיו מצרים לישראל (הלכות תפילה ונשיאת כפים ב, א), וגם זה היה קשה לחכמים מאד לתקן, על פן הכריז רבן גמליאל: 'כלום יש אדם שידע לתקן ברפת המינים' (ברכות כח), והצדק לתקנה דוקא שמואל הקטן, שהיה נקי מפל מדה של שנאה כמו שהיה מרגלא בפומיה: "בנפל אויבך אל תשמח" (משלי כד, יז; אבות ד, ט), כדי שיכונן ביסוד הברכה דוקא על אותם ששכר אבדו את הסגלה כלה.

ובדורנו נתברו נשמות רבות שאף על פי שהן שפלות מאד בענין הבחירה, ועל פן הם נגועים במעשים רעים רבים ובדעות רעות מאד ד' ש'מורנו, מפל מקום אור-הסגלה מאיר בהם, ועל פן הם מחבבים מאד את כללות ישראל וחושקים בארץ ישראל, ובכמה דברים טובים ויקרים מהמדות שהם באים מסגלת ישראל בטבע-נפשם הם מצינים בהם. ונשמות כאלו, אם יצדק לקרב אותם מי שאין בו דעה עמקה של טביעת-עין לדעת לחלק בין הצד הסגלי הפנימי הקדוש שבהם, ובין הצד הבחירי המקלקל שבהם, שהוא מקיף את נפשם כחוחים וקוצים הסובבים שושנה, הוא יוכל להתקלקל הרבה חס ושלום, וללמד ממעשיהם, ולהדבק בצד הרע שבהם והוא מחיב להתרחק מהם, וה' יתברך ונתן בלבבו רצון זה ומחשבה זו של שנאה ושל התרחקות, כדי שלא יבלע לו.

אבל מי שהוא תמיד שקוע ברעיונו בהסתכלות פנימית, באור תורה וקדשה ויראה עלאה, מצד רוממותו רבון כל העולמים חיי החיים ברוך הוא, ולא חס ושלום ביראה תתאה לבדה מצד ענשי עולם הזה או ענשי עולם הבא - שהיא יראה חיצונית, שאסור לתלמידי חכמים העוסקים ברי-תורה בהבנה פנימית להרבות בה, רק לקחת ממנה מעט, כדי ליסר את הגוף ונשיותיו הגסות, במדות רעות ותכונות מגנות חס ושלום, אבל העקר צריך להיות הלב מלא אהבה קדושה, ויראה עליונה, מסוד קדושים, כיראת מלאכי-מעלה "גבורי-כח עושי דברו" (תהלים קג, ט) - תלמידי חכמים כאלה הנם מכירים בטבעם את טבע הסגלה הפנימית, ויודעים להפריד ממנה בדבקות-מחשבתם את הקלפה הבחירית, והם חייבים ומזהרים על זה לקרב פושעים כאלה שסגלה פנימית יש להם, כדי לעורר יותר ויותר את כח הטוב הצפון בהם, עד שיתגבר לגמרי על הרע הבחירי ויכניע אותו. ופעלת חכמים לוקחי נפשות כאלה אינה חוזרת ריקם בשום פעם; לפעמים פעולותיהם נראות בגלוי, על ידי מה שהמקרים מהם מייטיבים את מעשיהם, ומישרים את דעותיהם יותר בפעל, ולפעמים נכנס רק גרעין פנימי בהם, וכבר בטוחים הם שלא יפסו מן העולם בלא תשובה, ואפלו אם חלילה יהיה המשפיע כל כך גרוע עד שהוא בעצמו לא יזכה לשוב בתשובה, יפעול כח הגרעין הזה על טבע-נפשו, ונפיק מיניה זרעא מעליא, שישוב בתשובה, ויתקן גם פן את נפש אביו, כדין "ברא מזבא אבא" (סנהדרין קד).

וה' יתברך יודע, שלא את כל הפושעים אני מקרב, כי אם אותם שאני מרגיש, שפח סגלי גדול מנח בפנימיותם, ודרכים רבים ישנם לידיעה זו, וספרים גדולים צריכים לכתב בזה כדי לבאר גם רק שמן מהדבר הגדול הזה. ועל אותם ששכר אבדו גם את הסגלה הפנימית שלהם לגמרי, אמר דוד המלך עליו השלום: "הלא משנאך ד' אשנא" (תהלים קלט, כא), ובדרך כללות מסרו לנו חז"ל סימנין על-זה. והמינים והכופרים על פי רב אבדו גם את הסגלה הפנימית.

(אגרות הראיה, אגרת תקנה)

המינים - כת הנוצרים, שאנו מתפללים על שבירתם בתפילה בברכת 'למלשינים'. **היה קשה לחכמים** - חז"ל חששו לתקן את ברכת המינים, שמא עדין קיימת בהם סגולת ישראל. **מרגלא בפומיה** - מורגל בפיו. **מחבבים וכו'** - שואפים ופועלים להצלחת האומה. **שלא יבלע לו** - שלא יזקק ורחנית. **ברעיונו** - במחשבותיו. **יראה עלאה** - יראה עליונה, יראת הרוממות. **יראה תתאה** - יראה תחתונה, יראת העונש. **תלמידי חכמים כאלה** - המלאים באהבת ה'. **ונפיק מיניה זרעא מעליא** - יצא ממנו זרע מעולה (צאצאי יחורו בתשובה). **ברא מזבא אבא** - הבן במעשיו הטובים מזכה את אביו. **סימנין** - כגון: "שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים" (יבמות עט.).